

УДК 94(929.5)

Віра Мельник, Роман Мельник

З ЕПІСТОЛЯРНОЇ СПАДЩИНИ ЯРОСЛАВА ОКУНЕВСЬКОГО: ЛИСТИ ДО ІВАНА ФРАНКА (1880–1907 РР.)

У статті проаналізовано листування Ярослава Окуневського з Іваном Франком упродовж 1880–1907 рр., як важливу складову епістолярної спадщини. Представлено основні проблеми, що були предметом переписки, а саме: твори І. Франка, подорожі Я. Окуневського, діяльність Русько-української радикальної партії.

Ключові слова: Галичина, Ярослав Окуневський, Іван Франко, листування, епістолярій.

Лікар, адмірал австро-Угорського флоту Я. Окуневський, відомий своїми військовими, медичними та літературними здобутками, залишив по собі ще й значну епістолярну спадщину. Його листування з відомими на той час культурними та політичними діячами є невід'ємним джерелом до вивчення суспільно-культурного життя цього періоду. Актуальність цього питання ґрунтується на тому, що саме постать Я. Окуневського, серед визначних діячів культурницького руху в Галичині в кінці XIX – на початку XX ст. займає одне з провідних місць і тісно пов'язана з такими провідними діячами, як І. Франко, М. Драгоманов, О. Терлецький та іншими [11, с. 30].

Листування Я. Окуневського є важливим джерелом не лише до вивчення його біографічних даних, але й для розкриття духовних якостей, світосприйняття та ознак мислення автора. Епістолярій Я. Окуневського до І. Франка складає значну культурну спадщину та є важливим джерелом біографістики.

Мета публікації – дослідити листування Я. Окуневського з І. Франком у зазначений період.

Джерельну базу дослідження складають самі оригінали листів збережених у відділі рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (рукописний фонд І. Франка – фонд 3) [2–8], а також листування оприлюднене в «Науковому збірнику Музею імені Івана Франка у Львові» [18]. Досліджену тематику частково можна зустріти в статті Г. Бурлаки, В. Варчука, Н. Кобрин «Листування родини Окуневських» [20].

У відділі рукописних фондів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка зберігається 11 листів Я. Окуневського до І. Франка. Умовно їх можна поділити на листи, що стосувалися творів Каменяра [2, арк. 601–603; 3, арк. 483–484], розповіді Ярослава про свої подорожі [4, арк. 977–980], а також листи, що розкривають діяльність Русько-української радикальної партії та простежують вплив Михайла Драгоманова на обох [5, арк. 111–114; 6, арк. 715–716].

До першої групи відносимо листи, що характеризують політичну ситуацію та настрої в Галичині. У них виступають нові грані його постаті, як активного громадського діяча, патріота України. 31 січня 1880 р. Я. Окуневський пише: «Чесний пане! Цікаві булисьте довідатися, яка буде стаття п. Павлика і яке она на нас зробить враження, так я Вам зараз і спішу донести о тім. Факти в ній правдиві, бо все по більшій части виписи з «Друга» (всі письма Драгоманова...). Тепер ще маю до Вас, Чесний Добродію, одну просьбу і маємо надію, що Ви сповните єї. В кожний відділ подають славяне огляди на свою журналістику; ми би дуже раді о своїй щось сказати, для того то і просимо Вас, щобисьте були ласкаві подати огляд нашої преси, если можна так за послідний десяток літ... Чи дістали німецький перевід Ваших «Каменярів», що був поміщений в «Heimat»? ... Як я читав строфу за строфою з «Каменярі» і разом з «Steinbrecher-ів» то видавалось мені, що они не віддають докладно тих самих думок які представлені у Вас... Тимчасом майтеся гаразд! Поздоровляю Вас сердечно з усіма знайомими Вашими Ваш Я. Окуневський» [7, арк. 489–492]. В цьому листі Я. Окуневський не тільки характеризує праці М. Павлика друковані в студентському двотижневику «Друг», що був органом товариства «Академічний Кружок», але й показує вплив ідей М. Драгоманова, І. Франка та й самого автора статті на розвиток радикальних впливів в Галичині. Також, Окуневський висловлює прохання Франку зробити аналіз тогочасної преси за останні 10 років. В листі подаються відомості і про публікацію Франкових «Каменярів» німецькою мовою у віденському тижневику за перекладом Г. Штробаха, що свідчить про те, що Окуневський всіляко сприяв перекладам та розповсюдженню творів Каменяра за кордоном. А також в той час будучи головою студентського товариства «Січ» всіляко підтримував друк публікацій в Галичині «Незабаром вишлемо Вам 20 злотих на 10 номер Дрібної Бібліотечки; тільки просимо Вас, щобиьте напечатали на першій листку сеї книжечкі, шчо она вишла заходом тавариства «Січ» [7, арк. 489–492].

У листі від 22 грудня 1888 р. Я. Окуневський повідомляє І. Франка, що замовив для нього у кравця-гуцула байбарак, який буде готовий до свят [7, арк. 489–492]. 24 квітня 1894 р. пише: «Добродію ласкавий! І знов нове безголов'я. Бійтеся Бога, пощо Ви те заявленя подали до Діла?

... Хто більше за тим Павликовим радикалізмом стоїть?... Боже мій, як ми безглузді! Вмісто спільно виступити всім проти рабства ми сповняєм роль Геростратів... Хіба ж на темних інстинктах несвідомих мас наших селянських може зробитися якась свідома політика» [4, арк. 977–980]. Цей лист показує націоналістичні та патріотичні погляди Я.Окуневського.

25 серпня 1896 р. Я.Окуневський пише із Поли: «Вельмишановний Пане! До сего письма спонукало мене 1) почуття вдяки за Ваше Життя і слово, котре мені живучому на чужині велику робить радість і підупавшу віру розбуджує... 2) Напечатані листи М.П.Драгоманова спонукали мене пошукати між своїми паперами, бо я во время оно листувався з М.П.... На біду не найшов я там нічого... десь затратились они, що остаточно при моїм вічнім комівояжерстві в службі морській цілком ясно. Здоровлю Вас сердечно і висказую лиш ще щире бажання щоб Ваш журнал найшов в Галичині приятелів» [2, арк. 601–603]. З листа стає зрозумілим, що твори Франка мали значний вплив на лікаря-адмірала і спонукали його до ще більших роздумів над долею рідного краю та значенням політичних впливів в той час.

Лист від 24 червня 1897 р. написаний на кораблі: «На морі 24 червня 1897 р. Kaizer Franz Josef 1. Дорогий Пане Франко! Лист Ваш дістав я в Сінгапурі. Справа, про котру пишете, мені дуже симпатична. Коли вернусь до Європи, що наступить в августі, вишлю Вам що в моїй змозі до Вашої розпорядимости. На морі читає і перечитує чоловік усяке по два або і по три рази – але те, що про Вас написало «Діло» під заголовком «Nie lubię Rusi» я читав і перечитував і ще раз перечитував – і голова мені тріскала від розпуки і серце мені краялося з болю. Те саме що Ви так пишете нераз і я сам думав собі та думав тихцем у своїй каюті, та ще боявся що б хто думок моїх розпачливих не підглянув. А тут дивлюсь – Ви передовий наш чоловік написали се і голосно виявили в світ. Чорно стоїт на білім! Скажіть будьте ласкаві що се лиш хвилиний приступ розпуки, що Ви се сказали, що хотілибисте в серці своїм щоб ліпше було – а не ест се діагноз, засуд на смерть. Коли ми вже раса подле неуклюжа, раса перекинчиків, коли вже ми такі удались подлі – ні! Ні! Страх як оно болить, щось таке додумати до самого кінця – то щож тут допоможе «песій обов'язок служити своєму народови. Песій обов'язок (яке оно погане слово!) нікого не здержував ще від нічого в світі. – Коли вже се перекиństwo характер нашого народного організму, то знак, що сей організм вже розпадаєсь. Перекидаймось отже хто в що хоче! Катюзи по заслугі. Пропадаймо! – Чому ж здержувати сей розклад почуттям песього обов'язку! Раз коли я в таким самім був настрою, про котрий Ви пишете і вже страх як чув себе погано прочитав я Ваше «Життя і Слово» а в нім лист Драгоманова, до кого вже не згадаю. Там він каже: Нераз я хватаю себе обіруч за голову і питаю себе: невжеж ціле життя посвятив ти для химери? А доки все передумаю розумом і серцем то приходжу до думки, що коли б мені ще раз на світ народитись, то почав би я знов ту саму дію! – Сі слова додали мені отухи. Скажіть і Ви таке слово! Додайте віри, бо віри, багато віри нам треба. Ваш щирий Д-р Ярослав Окуневський» [5, арк. 111–114]. Лист повністю передає настрої та переживання адмірала Окуневського, його тугу до Батьківщини, його щире вболівання за долю Галичини.

5 січня 1904 р. він пише з Поли до Франка листівку на адресу: Львів, вул. Чарнецького, 26 (нині Винниченка): «Згоджуюся з Вашим проектом зміни статутів і прошу мене під тим проектом підписати. Д-р Ярослав Окуневський» [8, арк. 107–108]. Співпраця Окуневського та Франка продовжується навіть не зважаючи на відстань, разом вони працюють над статутами, аналізуючи та вносячи зміни до них.

Наступного місяця знову висилає листівку до І.Франка в НТШ: «Сими днями вислав до архіву тов. ім. Шевченка 4 листи О. Терлецького які найшлись у мене. Подаю Вам сю звістку – може Вам на що придасться. Здоровлю. Д-р Я.Окуневський. 10 лютого 1904 року» [8, арк. 109–110].

Другою групою епістолярію Я. Окуневського до І. Франка є листи, що стосуються літературних творів. 3 жовтня 1904 р. Я.Окуневський пише з Городенки: «В-поважаний пане! Будучи на відпочинку сего року в Яворові записав я з уст Василя Бандурака отсю оповість, котру Вам пересилаю, може ото дещо Вам здасться. Позволяю зробити з тим, що схочете» [7, арк. 406].

23 травня 1902 р. Окуневський пише з Яворова «Дорогий Пане Франко! Щиру і сердечну подяку шлю Вам за «Ізмарагд». Я читаю і молюсь з него, сидячи при постели моего тяжко хорого батька. Се одинока моя відрада. Спасибі Вам!» [3, арк. 483–484]. Аналізуючи цього короткого листа можна зрозуміти наскільки глибоко оцінює Окуневський творчість Франка, який великий культурний вплив на нього має поезія Каменяра, що в час важкої хвороби батька лікар зачитується цими творами.

Наступним листом, що характеризує зацікавленість Я. Окуневського поезією І. Франка є лист від 5 червня 1897 р. написаний з Пули «Пане Др! В Вашій «Студії над народними піснями» на стор.57 стоїт словацка пісня, в котрій говориться про Київ, з чого робите вивід про українське походження пісні. Не забігаючи наперед Вашим выводам осміляюсь подати свою увагу. Осередком моравських словаків ест містечко Київ (по-словацкі Кујов) по-німецькі Гауа. Чи то не про сей Київ іде бесіда в пісні? Здоровлю Вас.» [8, арк. 111–112] Цей лист є черговим доказом високої ерудиції

та освідченості адмірала, адже він не тільки уважно вивчив твір Франка, але й добре орієнтувався в географічному розташуванні міст та їх назвах.

Остання група листів, яку слід відзначити стосувалася розповідей про подорожі адмірала. Одним з таких листів, є лист від 4 грудня 1894 р. надісланий з Пули [4, арк. 977–980]. В цьому листі Окуневський не тільки описує свої подорожі, але й як зрозуміло з написаного намагається влаштувати знайому Франка на лікування в Пулу чи Дальмацію.

Я.Окуневський – перший український прозаїк-мариніст, його літературні твори, написані під враженням морських походів, за оцінкою Івана Франка, стали «взірцем української мемуарної та туристичної літератури». Я. Окуневський підтримував тісні взаємини з І. Франком. В працях І. Франка зустрічається більше десяти схвальних висловів про публікації Я.Окуневського. А листування Я. Окуневського з І.Франком послужило цінним джерелом до вивчення політичного, культурного та літературного життя тогочасної Галичини.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів, ф. 383, спр. 14, арк. 7–19.
2. Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка (далі – ВРФТ ІЛ ім. Т. Г. Шевченка), ф. 3, од. зб.1613, арк. 601–603.
3. ВРФТ ІЛ ім. Т. Г. Шевченка, ф. 3, од. зб. 1611, арк. 483–484.
4. Там само, од. зб. 1612, арк.977–980.
5. Там само, од.зб.1626, арк.111–114.
6. Там само, од. зб. 1603, арк. 715–716.
7. Там само, од.зб.1604, арк. 406, 489–492.
8. Там само, од. зб.1633, арк.107–112.
9. Блонський Р.В. Видатний український військовий лікар Ярослав Окуневський / Р. В. Блонський // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – Тернопіль, 2004. – № 3. – С. 60–63.
10. Бурлака Г. Листування родини Окуневських / Г.Бурлака, В.Варчук, Н.Кобрин // Визначні постаті України: Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський. – Львів: Афіша, 2010. – С. 201–203.
11. Гуменюк В. Порвані струни родини Окуневських / В. Гуменюк // Гуцульщина. – 1994. – № 6. – С. 30–39.
12. Ганіткевич Я. Історія української медицини в датах та іменах / Я. Ганіткевич. – Львів, 2004. – С. 232.
13. Горак Р. Трагедія роду Окуневських / Р. Горак // Край. – 25 травня 1999.
14. Д-р Ярослав Окуневський // Календар «Просвіта» на 1931 р. – Львів, 1930.
15. Листи Ярослава Окуневського до Івана Франка // Визначні постаті України: Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський. – Львів: Афіша, 2010. – С. 212–217.
16. Окуневський Я. Листи з чужини / Я. Окуневський. – Київ: Темпора, 2009.
17. Пундій П. Українські лікарі. Бібліографічний довідник / П. Пундій. – Кн.1. – Львів-Чикаго, 1994. – С. 162.
18. Науковий збірник Музею імені Івана Франка у Львові. Львів, 2007. – Вип. 7.
19. Українські лікарі Прикарпаття / Упорядники П.Арсенич, П.Білянський, С.Геник. – Коломия: Вік, 1995. – С. 60–61.
20. Листи Я.Окуневського до Ів.Франка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.franko.lviv.ua/istoryky/franko-letters/dbr/index.php>
21. Ганіткевич Я. Ярослав Окуневський – військовий лікар, адмірал Австро-Угорського флоту, мандрівник, публіцист, меценат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ntsh.org/content/yaroslav-ganitkevich-yaroslav-okunevskiy-viyskoviy-likar-admiral-avstro-ugorskogo-flotu#sthash.XRe52r5R.dpuf>

Вера Мельник, Роман Мельник

С ЭПИСТОЛЯРНОГО НАСЛЕДИЯ ЯРОСЛАВА ОКУНЕВСКОГО: ПИСЬМА К ИВАНУ ФРАНКУ (1880–1907 ГГ.)

В статье проанализирована переписка Ярослава Окуневого и Ивана Франка на протяжении 1880–1907 гг., как важную составляющую эпистолярного наследия. Представлены основные проблемы, которые были предметом переписки, а именно: произведения И. Франко, путешествия Я. Окуневого, деятельность Русско- украинской радикальной партии.

Ключевые слова: эпистолярное наследие, Галичина, Ярослав Окуневский, Иван Франко, переписка, эпистолярный.

Vira Melnyk, Roman Melnyk

EPISTOLARY HERITAGE YAROSLAV OKUNEVSKY: LETTERS TO IVAN FRANKO (1880–1907)

The article analyzes the correspondence Jaroslav Okunevsky Ivan Franko for 1880–1907, as an important part epistolary heritage. The basic issues that were the subject of correspondence, namely Franko I., travel Okunevsky, activities Ruthenian-Ukrainian Radical Party.

Key words: epistolary heritage, Galicia, Jaroslav Okunevsky, Ivan Franko, correspondence.